

SSSR ovih republika. U Austro-Ugarskoj, SSSR-u i Jugoslaviji secesionisti su bili žešći nacionalisti od pripadnika pijemontskih vodećih nacija. Osim toga, Prajzel i Beron se slažu da u poslesovjetskoj Rusiji istorijske rasprave nisu mobilisale javno mnjenje zbog mnogo važnijih političkih i ekonomskih problema. Ipak je i ovde ključna komponenta kulturnog prilagođavanja razvoju bila obnova nacionalnog identiteta. Nova istorijska svest u Rusiji prilagođava se složenim tokovima poslesovjetskog razvoja: stvaranje nove države sa još nejasnim granicama, mnogo Rusa izvan Rusije, regionalne razlike i pritisak za autonomijom, nesrazmera između evroazijske geografske realnosti i kulturnog samopoimanja, delegitimizacija starih struktura mišljenja i vlasti, ali i preživljavanje starih elita, korupcija, kriza, kriminal. Haotična realnost praćena je ne manjim haosom u idejnoj sferi. Snažne strukturne promene u Rusiji tražile su novu istorijsku svest koja je prerađivana u haosu najrazličitijih idejnih i političkih kombinacija: nacionalistički komunizam, pravoslavni misionarski misticizam i sinkretizam, ruski i panslovenski nacionalizam, liberalni fašizam, snažni obnoviteljski desničarski pokreti itd. Šarolike kombinacije nacionalističkih, liberalnih i komunističkih struja ispunile su prostor (metafizički vakuum) nakon urušavanja sovjetske komunističke ideologije. Smrt jednog velikog totalitarizma podstakla je rađanje niza malih (Epstein). Klima metafizičkog i političkog radikalizma u društvu opterećenom permanentnom desetogodišnjom krizom i korupcijom određivala je haotičnu preradu prošlosti. Obnovljene metafizičke i eshatološke spekulacije pravdaju novi socijalni poredak. Od 1989. javljaju se radikalne revizionističke verzije indeterminizma u istoriji, umesto kontinuiteta, koje se protive s jedne strane viđenju SSSR-a kao upada u organski razvoj Rusije, ali i oprečnim gledanjima na SSSR kao na period stabilnosti, saglasnosti, progressa i materijalne sigurnosti.

Retorika istorije, moćni motor promena kod Gorbačova, postala je manje važna i manje dramatična u Jeljcinovoj Rusiji zbog više okolnosti. Nema osećanja nacionalne krivice kod ruskog pereosmyshlenie proshlogo kao u nemačkom ili austrijskom Vergangenheitsbewältigung koje bi emotivno pokrenulo javno mnjenje. Ipak neke debate svedoče o izmeni političkog identiteta i kulture u sklopu širih razvojnih promena. Pozapadnjačenje politike i gubitak teritorija zaokupljali su ključne sadržaje sovjetskoruskog identiteta i ruske ekskluzivnosti. Pojedine uže debate, kao ona oko Vlasova, ticale su se rehabilitacije belogardejskog antikomunizma. Preoblikovanje ruskog nacionalnog identiteta nešto snažnije bilo je povezano sa debatama oko Staljina i sa pitanjima kao što su kontinuitet između Rusije i SSSR-a i da li je bilo alternative Staljinu. Po prirodi stvari, ovi sporovi, čak i kada su prelazili u akademske rasprave oko istorijske nužnosti, bili su ideološki opterećeni (Baron 2000).

Za razliku od postojanog odnosa prema Lenjinu, svaka izmena sovjetskog kursa tražila je novo viđenje uloge Staljina. Režimi Hruščova, Brežnjeva i Gorbačova nisu se na isti način odnosili prema Staljinu, a istorijsko sećanje trebalo je još više revidirati u Jeljcinovom režimu. Još u perestrojki debate oko Staljina nagovestile su promenu državopartijskog identiteta. Od odgovora na pitanje da li je staljinizam deformacija ili suština Oktobra, zavisilo je da li će uspeti "čišćenje i obnova" komunizma (D'Agostino 1995). Kada je jedan od najuticajnijih Staljinovih biografa I. Dojčer krajem 1940-ih napustio trockističku tezu o "izdanoj revoluciji", njegova gledanja bila su ironično kritikovana kao dokazivanje istorijske nužnosti Staljina. Dojčer je uticao na ne manje poznatog američkog istoričara Kera (Carr), kod koga se moćni Gruzijac takođe javlja kao nužno oličenje sovjetske realpolitike pod